

Rapportage verrekend fraudebedrag 2014

Vinodh Lalta

Jeremy Weidum

Samenvatting *In 2014 waren er 94 duizend lopende fraude- en boetevorderingen met een beginschuld van 198 miljoen euro. Op basis van een door CBS uitgevoerd onderzoek onder de Nederlandse gemeenten blijkt dat de gemeenten naar schatting 1,7 miljoen euro aan vorderingen hebben verrekend vóór opgave aan CBS. In totaal bedroeg de beginschuld van de in 2014 lopende vorderingen dus 199,6 miljoen euro.*

Voor de incassoratio (het teruggevorderde deel van een schuld) betekent dit dat deze voor de nieuw gestarte fraude- en boetevorderingen in 2014 toeneemt van 12 procent, zoals oorspronkelijk berekend, tot 13 procent op basis van de uitkomsten van dit onderzoek.

CBS Den Haag
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag
Postbus 24500
2490 HA Den Haag
+31 70 337 38 00
www.cbs.nl

projectnummer

Sociaaleconomische en demografische statistieken
17 december 2015

kennisgeving

De in dit rapport weergegeven opvattingen zijn die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijk overeen met het beleid van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding onderzoek	4
1.2	Doel van het onderzoek	4
2.	Uitvoering van het onderzoek	5
2.1	Vragenlijst	5
2.2	Respons	5
2.3	Bruikbaarheid van de respons	6
2.4	Analysemethode	7
2.5	Kwaliteit van de uitkomsten	8
3.	Uitkomsten	10
3.1	Schatting totaalbedragen verrekende fraude	10
3.2	Effect van verrekende vorderingen op de incassoratio	10
4.	Conclusies en aanbevelingen	12
4.1	Conclusies	12
4.2	Aanbevelingen	12
Bijlage 1. Vragenlijst extra uitvraag Verrekend Fraudebedrag		13

1. Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Gemeenten kunnen fraude- en/of boetebedragen maximaal 3 maanden volledig verrekenen met de bijstandsuitkering of bijstandsgelateerde uitkering, zonder inachtneming van de belastingvrije voet. Daarnaast mogen zij openstaande schulden gedurende langere tijd gedeeltelijk verrekenen met de uitkering. Door dergelijke verrekeningen heeft CBS geen compleet beeld van de beginhoogte van de schulden en is er een onderschatting van de totale fraude- en boetebedragen. Ook worden de verrekende bedragen niet verdisconteerd in de huidige incassoratio, waardoor het mogelijk is dat deze ratio een vertekend beeld geeft. De belangrijkste reden voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) om CBS opdracht te geven tot dit onderzoek is om te kijken in hoeverre deze verrekeningen effect hebben op de hoogte van de incassoratio.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is het vaststellen van de omvang van de door gemeenten verrekende fraude- en boetebedragen om een realistische hoogte van de totale fraude- en boetebedragen te kunnen publiceren en om een gecorrigeerde incassoratio te kunnen berekenen.

In dit rapport komen de volgende zaken aan bod:

1. Een schatting van de omvang van het bedrag dat door gemeenten wordt verrekend met de uitkering. Het gaat om het totaal voor geheel Nederland.
2. Een beschrijving van de gevolgde methode.
3. Een inschatting van het effect op de incassoratio.

2. Uitvoering van het onderzoek

Om in kaart te brengen in hoeverre het voorkomt dat gemeenten fraude- en boetevorderingen verrekenen vóór opgave aan de Bijstandsdebiteuren- en fraudestatistiek (BDFS), heeft team SOZ van CBS een onderzoek uitgevoerd onder alle gemeenten in Nederland. Daarbij zijn de zogenaamde berichtgevers benaderd met de vragenlijst Verrekend fraudebedrag (zie bijlage 1). Een berichtgever is een gemeente of een dienst die door een aantal gemeenten is opgezet en de gegevens voor de BDFS aanlevert aan het CBS. Een berichtgever kan gegevens verstrekken over verschillende gemeenten, maar het omgekeerde komt ook voor: verschillende berichtgevers kunnen over één gemeente rapporteren. Bij het onderzoek is als eenheid van onderzoek de combinatie berichtgever-gemeente gehanteerd. In het vervolg van dit rapport wordt de combinatie berichtgever-gemeente aangeduid met de term 'gemeentelijke eenheid'.

2.1 Vragenlijst

Omdat dit onderzoek voor het eerst is uitgevoerd, zijn – voorafgaand aan de uitzending van de vragenlijst aan alle gemeentelijke eenheden – 2 pilots uitgevoerd om de bruikbaarheid van de vragenlijst te testen. Hiervoor is gebruik gemaakt van 33 gemeentelijke eenheden die in het verleden aan CBS kenbaar hebben gemaakt bereid te zijn mee te werken aan dergelijke pilotonderzoeken. Naar aanleiding van de reacties op deze vragenlijst heeft CBS deze aangepast en voor een tweede test naar de gemeentelijke eenheden gestuurd die tijdens de eerste ronde niet hadden gereageerd. Nadat er uit de tweede pilot geen zwaarwegende opmerkingen meer naar voren kwamen, is de vragenlijst als definitief vastgesteld.

Vervolgens hebben alle berichtgevers een of meerdere exemplaren van de definitieve vragenlijst ontvangen (één voor elke gemeentelijke eenheid waarover zij rapporteren). Het verzoek was om gegevens te verstrekken over eventuele verrekeningen die zijn uitgevoerd op in 2014 lopende vorderingen en de bedragen die daarmee waren gemoeid.

In de vragenlijst werd onderscheid gemaakt tussen fraude- en boetevorderingen die lopend waren in 2014 en daarbij is ook afzonderlijk gekeken naar fraude- en boetevorderingen die betrekking hadden op de WWB. Voor elk van deze typen vorderingen werd de volgende informatie gevraagd:

- Het aantal vorderingen (inclusief eventuele verrekende vorderingen)
- Het aantal vorderingen waarbij verrekening heeft plaatsgevonden
- De beginschuld van de verrekende vorderingen (vóór verrekening)
- Het totale bedrag dat is verrekend

Ook werd gevraagd op welk moment de gemeente vorderingen opgeeft in de BDFS:

- vanaf het moment van ontstaan
- pas na verrekening
- of een eventuele andere mogelijkheid.

2.2 Respons

Van de 471 uitgestuurde vragenlijsten aan gemeentelijke eenheden over het verslagjaar 2014 zijn er 248 teruggestuurd. Dit komt overeen met een respons van 53 procent. Op het niveau van gemeenten blijkt dat 237 van de in totaal 391 aangeschreven gemeenten hebben gerespondeerd, hetgeen overeenkomt met een respons van 61 procent.

2.3 Bruikbaarheid van de respons

De opgaven van de gerespondeerde gemeentelijke eenheden zijn beoordeeld op bruikbaarheid. Dit is gedaan door de volgende variabelen te vergelijken met de aantallen vanuit de BDFS:

- Totaal aantal fraudevorderingen
- Totaal aantal fraudevorderingen met betrekking tot de WWB
- Totaal aantal boetevorderingen
- Totaal aantal boetevorderingen met betrekking tot de WWB

Opgaven waarbij de aantallen uit de vragenlijst groter waren dan of gelijk aan de aantallen uit de BDFS, werden als bruikbare respons beschouwd. De bruikbare respons bleek rond de 20 procent van de ingezonden vragenlijsten te liggen (zie tabel 1). Dit is duidelijk lager dan in andere vergelijkbare onderzoeken die CBS dit jaar heeft uitgevoerd, zoals het onderzoek Bijzondere Bijstand. In dit onderzoek vult CBS de bedragen aan Bijzondere Bijstand zoals bekend uit de BUS aan met bedragen afkomstig uit een vragenlijst. Het aandeel bruikbare respons in het onderzoek Bijzondere Bijstand was 58 procent.

Tabel 1. Bruikbare respons per type vordering, 2014

	Bruikbare respons (%)
Fraudevorderingen	23
Fraudevorderingen m.b.t. de WWB	21
Boetevorderingen	23
Boetevorderingen m.b.t. de WWB	19

Een duidelijk verschil tussen het onderzoek Verrekend Fraudebedrag en Bijzondere Bijstand is dat CBS in het onderzoek Bijzondere Bijstand de bedragen zoals bekend uit de eigen statistiek al invult in de vragenlijst. De gemeentelijke eenheden hoeven dan alleen een antwoord in te vullen als de CBS-bedragen niet overeenkomen met hun eigen administratie. Mogelijk zorgt deze opzet ervoor dat het aandeel bruikbare respons hoger uitkomt dan in het onderzoek Verrekend Fraudebedrag. Door de CBS-cijfers mee te sturen met de vragenlijst hebben de respondenten namelijk een indicatie van de orde van grootte waarop hun antwoorden moeten uitkomen.

Een ander verschil is dat het onderzoek Bijzondere Bijstand al enkele jaren loopt, waardoor de gemeentelijke eenheden bekend zijn met de gevraagde informatie en weten hoe zij deze gegevens uit hun administratie kunnen afleiden. Uit de reacties na uitzending van de vragenlijst voor het onderzoek Verrekend Fraudebedrag bleek dat het voor veel respondenten onduidelijk was wat werd bedoeld met het begrip 'verrekeningen'. Daarnaast bleken er vaak misverstanden te zijn over de verslagperiode: CBS was in dit onderzoek geïnteresseerd in alle vorderingen die op enig moment in 2014 lopend waren. Dit kunnen dus ook vorderingen zijn die al vóór 2014 begonnen zijn. Maar een fors aantal respondenten dat contact opnam met CBS voor verdere toelichting op de vragenlijst, was in de veronderstelling dat zij alleen de vorderingen moesten meetellen die in 2014 waren begonnen. Met name deze verkeerde interpretatie van de verslagperiode kan ervoor gezorgd hebben dat slechts voor een klein deel van de respons de opgegeven aantallen gelijk aan of groter dan de BDFS-aantallen waren.

Bij een vervolgonderzoek is het dus sterk aan te bevelen om de vragenlijst voor Verrekend Fraudebedrag anders op te zetten: ten eerste is het raadzaam om de BDFS-aantallen al in te vullen op de vragenlijsten. Daarnaast blijkt de gevraagde verslagperiode voor veel verwarring te zorgen bij de gemeenten. Daarom is het handiger om deze te beperken tot de nieuw gestarte vorderingen in 1 specifiek kalenderjaar. Dat maakt ook de interpretatie van de uitkomsten eenvoudiger voor de

CBS-onderzoekers. Tot slot is het ook aan te raden om de toelichting bij de vragenlijst uit te breiden om begrippen als 'verrekeningen' uitvoerig(er) uit te leggen, zodat hier geen misverstanden meer over kunnen ontstaan bij de respondenten.

In het huidige onderzoek is vanwege het lage aandeel inzendingen waarbij de opgegeven aantallen minimaal gelijk waren aan de CBS-aantallen, besloten om bij de verwerking en analyse van de ingezonden gegevens geen selectie te maken op alleen deze respons. Anders zouden de aantallen namelijk te klein worden om verantwoorde statistische methoden te kunnen gebruiken. In plaats daarvan is alle respons gebruikt, ook als de opgegeven aantallen kleiner waren dan de BDFS-cijfers.

2.4 Analysemethode

Voor de verwerking van de gegevens is gebruik gemaakt van quotiëntschaters: bij deze statistische methode wordt aangenomen dat de eenheden die niet hebben gerespondeerd, ongeveer dezelfde eigenschappen hebben als de eenheden die wél hebben gerespondeerd. Daarom mag worden aangenomen dat bepaalde verhoudingen die gelden voor de respons, ook gebruikt mogen worden voor de non-respons.

Bij deze berekening zijn allereerst voor alle gemeentelijke eenheden vanuit de BDFS de aantallen vorderingen lopend in 2014 bepaald, met hun beginschuld. Vervolgens zijn de eenheden opgedeeld in eenheden die hebben gerespondeerd op de vragenlijst en eenheden die geen opgave hebben gedaan (de non-respons). Voor de eenheden waarvoor responsdata beschikbaar was, is het aantal vorderingen met verrekeningen bepaald en daarvan het aantal verrekende vorderingen waarbij alleen de restschuld na verrekeningen wordt opgegeven aan CBS voor de BDFS. Voor deze laatstgenoemde groep is berekend welk bedrag de gemeenten in totaal hebben verrekend, met daarbij de standaarddeviatie. Dit is immers het bedrag dat ontbreekt uit de BDFS, omdat de gemeenten deze geldstromen niet opgeven aan CBS. Vervolgens is het gemiddeld verrekende bedrag per vordering berekend: het verrekende bedrag dat niet voor de BDFS is opgegeven, gedeeld door het aantal vorderingen volgens de BDFS. Door deze verhouding te vermenigvuldigen met het aantal BDFS-vorderingen van de non-respons kan een schatting gemaakt van het bedrag dat deze gemeentelijke eenheden in 2014 hebben verrekend vóór opgave aan CBS.

In formulevorm:

$$verrekend\ bedrag_{non-respons} = \frac{verrekend\ bedrag_{respons}}{\# vorderingen\ BDFS_{respons}} \times \# vorderingen\ BDFS_{non-respons}$$

Of in een eenvoudigere vorm:

$$verrekend\ bedrag_{non-respons} = \frac{\# vorderingen\ BDFS_{non-respons}}{\# vorderingen\ BDFS_{respons}} \times verrekend\ bedrag_{respons}$$

Uit deze laatste formule blijkt dat het verrekend bedrag voor de non-respons geschat kan worden door het verrekend bedrag voor de respons te vermenigvuldigen met de verhouding tussen de aantallen BDFS-vorderingen voor de non-respons en de respons.

Vervolgens geldt dat het totale bedrag aan verrekeningen voor dit type vorderingen gelijk is aan de som van de verrekeningen volgens de responderende gemeentelijke eenheden en het bijgeschatte bedrag aan verrekeningen voor de non-respons:

$$verrekend\ bedrag_{type\ vordering} = verrekend\ bedrag_{respons} + verrekend\ bedrag_{non-respons}$$

Deze berekening is afzonderlijk uitgevoerd voor de fraudevorderingen en de boetevorderingen. Omdat de verdeling van de gemeenten over gemeentegrootteklasse nogal verschilde, net als de verhouding tussen het verrekende bedrag en het aantal BDFS-vorderingen, is de berekening

afzonderlijk uitgevoerd voor elke gemeentegrootteklasse om tot een nauwkeuriger resultaat te komen. De uitkomsten per gemeentegrootteklasse zijn vervolgens samengenomen om te komen tot totaaluitkomsten voor heel Nederland. Tot slot is uit de schattingen van het verrekende bedrag voor de totale aantallen fraude- en boetevorderingen in Nederland het totaalbedrag aan verrekeningen voor alle vorderingen lopend in 2014 berekend:

$$\text{verrekend bedrag}_{\text{totaal}} = \text{verrekend bedrag}_{\text{fraude}} + \text{verrekend bedrag}_{\text{boete}}.$$

2.5 Kwaliteit van de uitkomsten

Omdat in dit onderzoek een deel van de verrekende bedragen is geschat, hebben de einduitkomsten een bepaalde onzekerheidsmarge. De marges zijn berekend aan de hand van de standaarddeviatie σ . Deze is berekend voor het verrekende bedrag van de gemeentelijke eenheden die een ingevulde vragenlijst hadden ingestuurd én aangaven dat zij bij verrekeningen alleen de restschuld opgeven aan de BDFS. Uit deze standaarddeviatie is de standaarddeviatie voor het bijgeschatte bedrag berekend door deze te vermenigvuldigen met de verhouding tussen de aantallen BDFS-vorderingen voor de non-respons en de respons:

$$\sigma_{\text{non-respons}} = \frac{\# \text{vorderingen BDFS}_{\text{non-respons}}}{\# \text{vorderingen BDFS}_{\text{respons}}} \times \sigma_{\text{respons}}$$

Uit de standaarddeviaties voor de respons en de non-respons is de totale standaarddeviatie voor het totale bedrag aan verrekeningen berekend als de wortel van de som van de gekwadrateerde standaarddeviaties:

$$\sigma_{\text{totaal}} = \sqrt{\sigma_{\text{respons}}^2 + \sigma_{\text{non-respons}}^2}$$

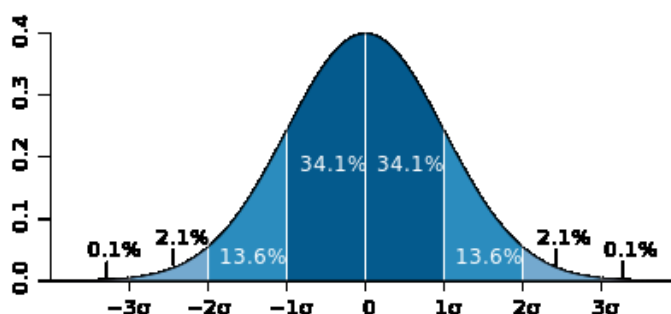
Voor de grenzen van het 95%-betrouwbaarheidsinterval geldt vervolgens:

$$\text{ondergrens} = \mu - 1,96 * \sigma$$

$$\text{bovengrens} = \mu + 1,96 * \sigma,$$

met μ het gemiddelde en σ de standaarddeviatie van de verrekende bedragen. Zie figuur 1.

Figuur 1. Kansdichtheidsfunctie van de normale verdeling¹

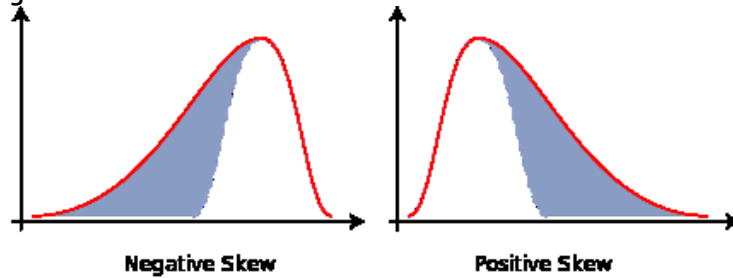

Een kanttekening bij deze methode om de onzekerheidsmarges te berekenen, is dat de genoemde formules voor het 95%-betrouwbaarheidsinterval alleen gelden, wanneer de verdeling van de data (bij benadering) Gaussisch is. Bij onderzoek bleek de verdeling van de verrekende bedragen echter sterk rechtsscheef te zijn: relatief veel waarden lagen onder de 1000 euro, terwijl in een klein deel

¹ "[Standard deviation diagram](#)" door Mwtoews – Eigen werk gebaseerd (in concept) op de figuur van Jeremy Kemp, 2005-02-09. Licensed under CC BY 2.5 via Commons.

van de gevallen juist zeer hoge bedragen voorkwamen. Zie figuur 2 voor voorbeelden van links- en rechtsscheve verdelingen.

Figuur 2. Kansdichtheidsfunctie van een linksscheve en rechtsscheve verdeling²

Om ook in het geval van een rechtsscheve verdeling onzekerheidsmarges te kunnen berekenen, kan een logaritmische transformatie worden toegepast op de data: in plaats van te werken met de verrekende bedragen zelf, wordt de natuurlijke logaritme van de bedragen genomen. Hierdoor wordt de rechtsscheve verdeling getransformeerd tot een verdeling die (bij benadering) normaal is. Vervolgens kan de berekening voor de onzekerheidsmarges worden uitgevoerd en tot slot wordt de omgekeerde transformatie uitgevoerd. Dit levert de volgende waarden op voor de onder- en bovengrens van het betrouwbaarheidsinterval van het totale verrekende bedrag:

$$\text{ondergrens} = e^{\mu_{\log} - 1,96 * \sigma_{\log}}$$

bovengrens = $e^{\mu_{\log} + 1,96 * \sigma_{\log}}$, met $\mu_{\log}$ en $\sigma_{\log}$ het gemiddelde en de standaarddeviatie van de natuurlijke logaritme van de verrekende bedragen.

Uit het logaritmische karakter van de formules voor de onder- en bovengrens blijkt dat de afstand tussen de ondergrens tot het gemiddelde duidelijk verschilt van de afstand tussen de bovengrens en het gemiddelde, met name voor grotere waarden van σ .

² "[Negative and positive skew diagrams](#) (English)" door Rodolfo Hermans (Godot). Licensed under CC BY-SA 3.0 via Commons

3. Uitkomsten

3.1 Schatting totaalbedragen verrekenende fraude

Volgens de BDFS waren er in 2014 64 duizend lopende fraudevorderingen met een totale beginschuld van 144,9 miljoen euro (zie ook Tabel 2). Uit de respons op de verstuurde vragenlijst en de bijschatting zoals beschreven in 2.4, bleek dat de gemeenten in totaal voor 1,2 miljoen euro aan vorderingen hebben verrekend. Dit brengt de totale beginschuld van de in 2014 lopende vorderingen op 146,2 miljoen euro.

Voor de boetes ging het om 30 duizend vorderingen met een beginschuld van 53,1 miljoen euro, waarbij 0,4 miljoen euro is verrekend. In totaal bedroeg de beginschuld van de in 2014 lopende boetevorderingen 53,5 miljoen euro.

Voor alle vorderingen lopend in 2014 kwam het totaalcijfer uit op 94 duizend vorderingen met een beginschuld van 198 miljoen euro met daarbij 1,7 miljoen euro aan verrekeningen. De totale beginschuld voor de vorderingen in 2014 kwam daarmee uit op 199,6 miljoen euro. De ondergrens voor de totale beginschuld bedroeg 198,7 miljoen euro en de bovengrens 201,7 miljoen euro. Zoals verwacht bij een rechtsscheve verdeling is het verschil tussen de bovengrens van het betrouwbaarheidsinterval en het totaal groter dan het verschil tussen de ondergrens en het totaalcijfer.

Tabel 2. Uitkomsten schatting verrekenende bedragen, 2014

	BDFS		Raming			Totale begin- schuld	Onder- grens absoluut	Boven- grens	Onder- grens relatief	Boven- grens
	Aantal vorderingen	Beginschuld vorderingen	Verrekend bedrag	Onder- grens	Boven- grens					
	<i>x 1000</i>	<i>x mln euro</i>							%	
Fraudevorderingen	63,8	144,9	1,2	0,6	2,6	146,2	145,5	147,6	100	101
Boetevorderingen	30,1	53,1	0,4	0,2	0,8	53,5	53,3	53,9	100	101
Totaal vorderingen	93,9	198	1,7	0,7	3,7	199,6	198,7	201,7	100	101

3.2 Effect van verrekenende vorderingen op de incassoratio

In het onderzoek 'Incassoratio vorderingen BDFS' dat CBS eerder in 2015 heeft uitgevoerd³, bleek dat er in 2014 26 duizend nieuwe fraudevorderingen zijn gestart met een beginschuld van 59,9 miljoen euro en 13,8 duizend nieuwe boetevorderingen met een beginschuld van 20,6 miljoen euro.

De incassoratio is in dat onderzoek gedefinieerd als de verhouding tussen het teruggevorderde bedrag en de totale beginschuld:

$$\text{incassoratio} = \frac{\text{teruggevorderd bedrag}}{\text{beginschuld}} \times 100\%$$

³ 'Incassoratio vorderingen BDFS' door Mirthe Bronsveld-de Groot en Jeremy Weidum, gepubliceerd op [de CBS-website](#) op 2 september 2015

Voor de nieuw gestarte fraude- en boetevorderingen uit 2014 bedroeg de incassoratio 12 procent in datzelfde jaar. Dat wil zeggen dat de gemeenten voor deze vorderingen 9,3 miljoen wisten terug te vorderen van de totale beginschuld van 77,7 miljoen euro⁴.

Zoals besproken in 3.1 hebben de gemeenten in 2014 1,7 miljoen euro aan openstaande fraude- en boetevorderingen al verrekend vóór opgave aan CBS voor de BDFS. Dit verrekende bedrag heeft echter betrekking op alle lopende vorderingen in 2014, terwijl de incassoratio wordt berekend voor alleen de nieuw gestarte fraude- en boetevorderingen. Door de aantallen nieuw gestarte fraude- en boetevorderingen te vermenigvuldigen met het gemiddeld verrekende bedrag zoals berekend voor alle lopende vorderingen in 2014, kan een schatting gemaakt worden voor het bedrag dat is verrekend voor de in 2014 nieuw gestarte fraude- en boetevorderingen⁵. Deze schatting komt uit op een bedrag van 0,5 miljoen euro voor de fraudevorderingen en 0,2 miljoen euro voor de boetevorderingen. Dit totale verrekende bedrag van 0,7 miljoen euro moet in de formule voor het berekenen van de incassoratio worden opgeteld bij zowel het teruggevorderde bedrag als de beginschuld:

$$incassoratio_{aangepast} = \frac{teruggevorderd\ bedrag_{origineel} + verrekend\ bedrag}{beginschuld_{origineel} + verrekend\ bedrag} \times 100\%$$

Als we het verrekende bedrag van 0,7 miljoen euro opnemen in de berekening, neemt de incassoratio voor 2014 toe van 12 procent naar 13 procent.

⁴ Bedrag na correctie met behulp van het kenmerk 'hoogte correctiebedrag'.

⁵ Zoals besproken in 2.3 is het mogelijk dat een deel van de respondenten voor dit onderzoek alleen gegevens heeft verstrekt over de vorderingen die nieuw gestart zijn in 2014. Als dit het geval is, vormt het hier geschatte bedrag aan verrekeningen voor de in 2014 nieuw gestarte vorderingen, een onderschatting van de werkelijkheid.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

CBS publiceert maandelijks de Bijstandsfraude- en –debiteurenstatistiek (BDFS) met daarin gegevens over het aantal fraude- en boetevorderingen en de schuldbedragen die daarmee zijn gemoeid. Omdat gemeenten fraude- en boetebedragen mogen verrekenen met de bijstandsuitkering of bijstandsgelateerde uitkering, bestond het vermoeden dat de schuldbedragen zoals geregistreerd in de BDFS een onderschatting vormen van de werkelijke schuldbedragen. Uit dit onderzoek blijkt dat dit inderdaad het geval is.

In het verslagjaar 2014 waren er 94 duizend lopende fraude- en boetevorderingen. Volgens de BDFS hadden deze een beginschuld van 198 miljoen euro. Uit een vragenlijst die voor dit onderzoek onder de gemeenten is uitgestuurd, bleek dat de gemeenten in totaal voor 1,7 miljoen euro aan schulden hadden verrekend vóór opgave aan CBS. Dit brengt de totale beginschuld van de vorderingen lopend in 2014 op 199,6 miljoen euro.

In het onderzoek 'Incassoratio vorderingen BDFS' dat CBS eerder in 2015 heeft uitgevoerd, is de incassoratio berekend: de verhouding tussen het schuldbedrag dat is teruggevorderd en de beginschuld van de vorderingen. Volgens de oorspronkelijke berekening (gebaseerd op enkel de bedragen uit de BDFS) bedroeg de incassoratio voor de in 2014 nieuw gestarte fraude- en boetevorderingen 12 procent. Op basis van het verrekende bedrag van 1,6 miljoen euro dat geldt voor alle lopende vorderingen in 2014, kan een schatting worden gemaakt van het verrekende bedrag voor alleen de nieuw gestarte vorderingen. Dit bedrag komt uit op 0,7 miljoen euro voor de fraude- en boetevorderingen die in 2014 nieuw zijn gestart. Als we dit bedrag opnemen in de berekening voor de incassoratio, stijgt de incassoratio voor 2014 van 12 procent naar 13 procent.

4.2 Aanbevelingen

Na de uitzending van de vragenlijst bleek er voor een groot deel van de gemeentelijke eenheden verwarring te zijn over de gevraagde gegevens. Een veelvoorkomend probleem was het begrip 'vorderingen lopend in 2014'. Voor veel gemeentelijke eenheden was niet duidelijk dat het hierbij niet alleen ging om vorderingen die nieuw waren gestart in 2014, maar ook om eerder gestarte vorderingen die nog doorliepen in 2014. Uit analyse van de gegevens die zijn ingevuld in de vragenlijsten, blijkt dat slechts voor zo'n 20 procent van de vragenlijsten aantallen vorderingen zijn opgegeven die minimaal even groot waren als de aantallen uit de BDFS (zoals verwacht zou mogen worden). Deze lage aantallen kunnen erop wijzen dat de gemeentelijke eenheden alleen de nieuw gestarte vorderingen hebben meegeteld in plaats van alle lopende vorderingen.

Wat ook kan meespelen, is dat de gemeentelijke eenheden in dit onderzoek een blanco vragenlijst hebben ontvangen, terwijl bij andere onderzoeken de CBS-gegevens al waren ingevuld op de uitgestuurde vragenlijsten. Door de CBS-cijfers mee te sturen met de vragenlijst hebben de respondenten een indicatie van de orde van grootte waarop hun antwoorden moeten uitkomen. Dit kan de kwaliteit van de ingevulde gegevens ten goede komen.

Het is dus aan te bevelen om bij een vervolgonderzoek de toelichting bij de vragenlijst uit te breiden met aanvullende uitleg over de gevraagde gegevens en begrippen, en met enkele voorbeelden. Verder is het raadzaam om – net als in andere uitvragen die team SOZ van CBS uitvoert – de CBS-gegevens al in te vullen op de vragenlijsten, zodat de berichtgevers een houvast hebben bij het invullen. Daarnaast blijkt de gevraagde populatie voor veel verwarring te zorgen: alle vorderingen die lopend waren in het verslagjaar, waarbij ze ook in voorgaande jaren gestart kunnen zijn. Daarom is het handiger om de uitvraag in het vervolg te beperken tot alleen de nieuw gestarte vorderingen in het verslagjaar. Dat maakt ook de interpretatie van de uitkomsten eenvoudiger.

Bijlage 1. Vragenlijst extra uitvraag Verrekend Fraudebedrag

Verrekende fraude- en boetebedragen in 2014	
Gemeentenaam	
1 Zijn er in uw gemeente in 2014 vorderingen verrekend? ¹⁾	Maak een keuze
2 Vanaf welk moment neemt u de vorderingen op in de BDFS?	Maak een keuze
Fraudevorderingen in 2014 (ontstaansgrond 51 t/m 56 ²⁾)	
3a Totaal aantal fraudevorderingen (inclusief de verrekende)	Maak een keuze
4a Totaal aantal fraudevorderingen waarbij verrekening heeft plaatsgevonden	Maak een keuze
5a Totale beginschuld van deze fraudevorderingen (vóór verrekening)	Maak een keuze
6a Totaal fraudebedrag dat is verrekend	Maak een keuze
7a Indien er sprake was van een restschuld ná verrekening, hoe is deze dan in de BDFS opgenomen? ³⁾	Maak een keuze
Boetevorderingen in 2014 (ontstaansgrond 58 en 59 ²⁾)	
8a Totaal aantal boetevorderingen (inclusief de verrekende)	Maak een keuze
9a Totaal aantal boetevorderingen waarbij verrekening heeft plaatsgevonden	Maak een keuze
10a Totale beginschuld van deze boetevorderingen (vóór verrekening)	Maak een keuze
11a Totaal boetebedrag dat is verrekend	Maak een keuze
12a Indien er sprake was van een restschuld ná verrekening, hoe is deze dan in de BDFS opgenomen? ⁴⁾	Maak een keuze
13 Eventuele opmerkingen:	

¹⁾ Alle vorderingen die in 2014 lopend waren. Deze kunnen ook vóór 1 januari 2014 zijn ontstaan.
²⁾ Zie Richtlijnen Bijstandsdebiteuren en -faudestatistiek (BDFS) 2013: kenmerk 11 'ontstaansgrond vordering'.
³⁾ Zie Richtlijnen Bijstandsdebiteuren en -faudestatistiek (BDFS) 2013: kenmerk 10 'aard uitkering'.
⁴⁾ Zie Richtlijnen Bijstandsdebiteuren en -faudestatistiek (BDFS) 2013: kenmerk 13 'hoogte beginschuld'.
Het ingevulde formulier kunt u zenden aan SZ_BDFS@CBS.nl ter attentie van Vroodh Laha en Jeremy Weidum.
Mocht u vragen hebben over de vragenlijst, dan kunt u ons benaderen via dit emailadres of tijdens kantooruren via telefoonnummer 070 337 4059 of 070 337 5486.